

Sadəlik və təvazökarlıq onun "Daxilə pəncərə"si idi

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) müxbir üzvü, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Ziyəddin Göyüşovun anadan olmasından 105 il ötür.

O, Qarabağın gözəl guşələ-rindən olan Ağdamın Boyəhmədli kəndində dünyaya gəlib. İlk təhsilini doğma kəndində alıb. 1928-1936-cı illərdə Boyəhmədli kənd məktəbində oxuyub. Ağdam Pedaqoji Texnikumunda 1938-1939-cu illərdə təhsilini davam etdirib. Texnikumu fərqlənmə diplomu ilə bitirib və Boyəhmədli kənd məktəbində müəllim işləyib.

1941-ci ildə alman faşizmi Sovet İttifaqına hücum edəndə səfərbərlik elan olunur. Doğulub böyüdüüyü kənddə müəllimlik edən gənc Ziyəddin Göyüşov da cəhbəyə yollanır. Yaralandıqdan sonra vətənə dönür.

Hələ məktəb illərindən bədii yaradıcılıqla məşğul olan Ziyəddin Göyüşov 1943-cü ildə Ağdamda yerli radio verilişləri redaksiyasına rəhbərlik edir. Bir müddət orada çalışır və ali təhsil almaq arzusu onu Bakıya gətirir. 1945-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Tarix fakültəsinin nəzdindəki Fəlsəfə şöbəsinə qəbul olunur. 1950-ci ildə ali təhsilini başa vuran gənc elm yolunu seçir. Ziyəddin Göyüşov 1953-cü ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunun aspiranturasına daxil olur. 1957-ci ildə aldığı fəlsəfə elmləri namizədi adı Ziyəddin Göyüşovun dördillik zəhmətinin bəhrəsi olur. Bu həm də gənc alimin ilk uğuru idi. İstedadlı və fədakar elm adamları sırasında yer alan Ziyəddin Göyüşov daha da məhsuldar çalışmağa başlayır. O, elmin çətin və şərəfli yolu ilə irəliləyir. 1963-cü ildə fəlsəfə elmləri doktoru, 1964-cü ildə professor adı alması da Ziyəddin Göyüşovun uzun və gərgin əməyinin, yorulmadan apardığı elmi araşdırmalarının nəticələri idi.

O, 1976-cı ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının üzvü seçilir. Həmin ildən Azərbaycan Elmlər Akademiyası fəlsəfə və Hüquq İnstitutunda Fəlsəfə tarixi şöbəsinə müdir təyin edilir. Ziyəddin Göyüşov Azərbaycanda ilk çoxcildli milli ensiklopediyanın yaradılmasında fəal iştirak edir və Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası Elmi Şurasının üzvü seçilir.

Həyatının uzun sürməyəcəyindən, ömrünün 9 fevral 1985-ci ildə altmış iki yaşında bitəcəyindən xəbərsiz olsa da, sanki tələsirdi. Daha çox yazıb-yaratmaq, Azərbaycan elmini sanbalı tədqiqat əsərləri ilə zənginləşdirmək üçün gecəsini gündüzünə qatırdı. Dincəlməyi, istirahət etməyi həmişə təxirə salaaraq elmi araşdırmalarını davam etdirər, arxivlərdə çalışır, yeni elmi əsərlər yazdı. Alim Azərbaycanda fəlsəfi-etik fikir tarixi problemlərini araşdırırdı.

Azərbaycan elmi fikrinin aktualıq kəsb edən bir çox məsələləri filosof alimi dərinləndən düşündürürdü. Həyat fəlsəfəsini diqqətlə öyrənən, elmi obyektivliklə dəyərləndirən mövzularda sanbalı əsərlər meydana qoyurdu. Ziyəddin Göyüşovun "Sadəlik və təvazökarlıq", "Səadət düşüncələri", "Fəzəlat və qəbahət", "Daxilə pəncərə", "Həzz və izzət" kimi böyük mənəvi dəyəri olan kitabları belə yaranmışdı.

22 iyul 1875-ci ildə nəşrinə böyük çətinliklə başlayan "Əkinçi" qəzeti ilə Azərbaycanın böyük oğlu Həsən bəy Zərdabi mətbuatımızın bünövrəsini qoymuşdu. Görkəmli ictimai xadim, maarifçi, demokrat, təbiətşünas alim, jurnalist Həsən bəyin yaratdığı ilk milli qəzetimiz Azərbaycanın fikir tarixində mühüm yer tutmuşdu. "Əkinçi" qəzetinin əsas məqsədi xalqın dirçəlişi, maariflənməsi, milli mənlik şüurunun oyanması, öz haqq və hüququnu anlayaraq uğrunda mübarizə aparması idi. Qəzetin baş redaktoru və fəal yazarları bu böyük məqsədi reallaşdırmaq naminə çalışmışdılar. Onlar "Əkinçi" qəzetinin uzun sürməyən fəaliyyəti müddətində misilsiz işlər həyata keçirə bilmişdilər.

Tariximizin mühüm səhifələrindən birinə çevrilmiş "Əkinçi" qəzetinin, eləcə də onun baş redaktoru Həsən bəyin yaradıcılığının ümumi şəkildə geniş və dərinləndirilməsi həm də mənəvi baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Həsən bəy Zərdabinin seçilmiş əsərlərini ilk dəfə tərtib və çap etdirən görkəmli alim Ziyəddin Göyüşov oldu. Ümumiyyətlə, araşdırıcılar bu fikirdədirlər ki, alimin yaradıcılığında ana xətti görkəmli Azərbaycan maarifçisi Həsən bəy Zərdabinin maarifçilik irsi, maarifçilik fəaliyyəti təşkil edir. Doğrudur, görkəmli tədqiqatçılarımız arasında Həsən bəy Zərdabi irsini araşdıranlar, haqqında ciddi tədqiqat işləri ortaya qoyanlar olmuşdu. Ancaq onun yazdığı, dövrünün tarixi mənzərəsini əks etdirən, aktual əsərləri, məqalələri qəzet və jurnalların saralmış vərəqlərində qalmışdı. Geniş oxucu kütləsinə həmin əsərləri təqdim etmək böyük əhəmiyyət daşıyırdı. Filosof Ziyəddin Göyüşov bu dəyərli mənəvi xəzinəni toplu halında xalqa çatdırmaq kimi mühüm vəzifəni öz üzərinə götürənlərdən biri oldu.

Apardığı araşdırmalar nəticəsində Ziyəddin Göyüşov həmin tarixi dövrün ən yaxşı bələdçiləri sırasında yer aldı. Alimin "Həsən bəy Zərdabinin dünyagörüşü", "Azərbaycan maarifçilərinin əsərlərində əxlaq məsələləri",

"Azərbaycan maarifçilərinin etik görüşləri" monoqrafiyaları belə yazıldı və Azərbaycan elminə ciddi tədqiqat əsərləri kimi daxil oldu. Gördüyü işin asan olmadığını, həmçinin əhəmiyyətini Ziyəddin Göyüşov özü də yeri gələndə vurğuladı. O, "Azərbaycan maarifçilərinin etik görüşləri" (XIX əsrin ikinci yarısı) kitabında Həsən bəy Zərdabinin etik görüşlərindən bəhs edərkən yazırdı ki, bu problemin öyrənilib dəyərləndirilməsi işi heç də asan deyildir: "Çünki Azərbaycan fəlsəfə tarixində mütəfəkkirlərimizdən çoxu öz etik fikirlərinin müntəzəm şərhini qoyub getmişlər. Bu faktdan bəziləri hətta belə yanlış nəticə çıxarıb ki, guya mütəfəkkirlərimizdən çoxunun etik baxışları olmamışdır. Məhz belə yanlış təsəvvür xeyli müddət Azərbaycan ictimai-siyasi və fəlsəfi fikir tarixi nümayəndələrinin etik görüşlərinin öyrənilməsi işinə mane olmuşdur".

Filosof alim qeyd edirdi ki, Azərbaycan maarifçilərinin etik görüşləri əvvəlki ideya irsindən ayrılmış, əlaqəsiz halda yaranmamışdır: "M.F.Axundov, H.B.Zərdabi və S.Ə.Şirvani öz yaradıcılıqlarında çox zəngin ideya irsinə əsaslanmışlar. Azərbaycanda etik fikrin çoxəsrlik zəngin tarixi və mütərəqqi ənənələri vardır. Çoxəsrlik Azərbaycan mədəniyyəti dünyaya Orta əsrlərdə Nizami, Füzuli, Nəsimi, Xaqani, Bəhmənyar, Şeyx Mahmud Şəbüstəri kimi dahi mütəfəkkirlər və şairlər, XVIII əsrdə Vəqif və Vidad kimi gözəl şairlər, XIX əsrin birinci yarısında Qasım bəy Zakir, Mirzə Şəfi Vazeh, Abbasqulu ağa Bakıxanov, İsmayıl bəy Qutqaşanlı, Mirzə Kazımbəy, Mirzə Cəfər Topçubaşov kimi şairlər, yazıçılar, elm və mədəniyyət xadimləri vermişdir. Bunlar dünya mədəniyyəti xəzinəsinə başqa sahələrdə olduğu kimi, etika sahəsində də zəngin irs qoyub getmişlər".

Apardığı tədqiqatlar Ziyəddin Göyüşovu Azərbaycan xalqının tarixi, ədəbiyyatı, fəlsəfi görüşləri ilə yaxından tanış etdikcə o, doğma xalqının mənəvi sərvətlərinin zənginliyinə heyran olurdu. Alimin əsərləri dərin tədqiqatları ilə yanaşı, həm də bu heyranlığın ifadəsidir.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"